

وزارت جهاد کشاورزی
موسسه آموزش و ترویج

معاونت امور زنان و خانواده
ریاست جمهوری

دستورالعمل اجرایی پروژه «ترویج فرهنگ تولید و مصرف محصول سالم و استاندارد با تاکید بر توان افزایی جوامع محلی»

تهیه شده در:

دفتر توسعه فعالیت های کشاورزی زنان روستایی و عشایری وزارت جهاد کشاورزی

گروه سازماندهی تولیدکنندگان خرد

تهیه کنندگان: مریم طاهسی، محبوبه باطنی، مرضیه قحی، مریم مداحی، نسرين حسنی، مرضیه قحی

فهرست:

۱. مقدمه
۲. مشخصات کلی پروژه
۳. اهداف پروژه
۴. تعاریف و اصطلاحات
۵. ساختار اجرایی پروژه
۶. برنامه‌های آموزشی - ترویجی پروژه
۷. بخش عملیاتی پروژه
۸. سرفصل‌های عمومی
۹. سرفصل‌های تخصصی
۱۰. زمان‌بندی پروژه
۱۱. نحوه عملیاتی نمودن پروژه در مزارع کوچک
۱۲. فرم‌ها و جداول
۱۳. دستورالعمل سازمان استاندارد
۱۴. ثبت در سامانه پنجره واحد خدمات الکترونیک
۱۵. موارد قابل توجه

مقدمه:

نظر به ارتقای مهارت‌های شغلی زنان کشاورز با رویکرد آموزش و ترویج تولید و مصرف محصولات کشاورزی استاندارد و با محوریت اجرایی نمودن دستورالعمل حد مجاز آلاینده‌ها در محصولات کشاورزی، این شیوه‌نامه تهیه، تدوین و به استان‌ها ابلاغ می‌گردد.

مشخصات کلی پروژه :

مشخصات کلی پروژه «ترویج فرهنگ تولید و مصرف محصول سالم و استاندارد با تاکید بر توان افزایی جوامع محلی»	
هدف	فراهم نمودن زمینه ایجاد و توسعه کسب و کار برای خانوارهای روستایی و عشایری با تولید محصولات گواهی‌شده و ترویج فرهنگ تولید و مصرف محصولات گواهی‌شده
مسئول ملی پروژه	دفتر توسعه فعالیت‌های کشاورزی زنان روستایی و عشایری- موسسه آموزش و ترویج کشاورزی
همکار ملی پروژه	معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری
جامعه هدف	زنان روستایی و عشایری
محل اجرا	۳۱ استان کشور و یک منطقه
تعداد افراد تحت پوشش برنامه	طبق برنامه عملیاتی ۱۴۰۲ ارسالی به استان
تعداد محصول تحت پوشش	طبق برنامه عملیاتی ۱۴۰۲ ارسالی به استان
تعداد سایت اصلی	طبق برنامه عملیاتی ۱۴۰۲ ارسالی به استان
مدت زمان اجرای پروژه	یک سال زراعی
مجری پروژه	مدیریت هماهنگی ترویج استان‌ها، کارشناسان مسئول امور زنان در استان‌ها، کارشناسان شهرستان و مراکز جهاد کشاورزی

اهداف پروژه:

- ۱- فرهنگ‌سازی در راستای تولید و مصرف محصولات کشاورزی گواهی‌شده و استاندارد
- ۲- مدیریت منابع آب و خاک، کمک به پایداری منابع و محافظت از آن برای نسل‌های آینده
- ۳- ترویج روش‌ها و فنون جدید کشاورزی در راستای افزایش بهره‌وری
- ۴- زمینه‌سازی در راستای بهبود کیفیت زندگی و سطح معیشت خانوار روستایی و عشایری
- ۵- فراهم نمودن زمینه ایجاد و توسعه کسب و کار برای خانوارهای روستایی و عشایری با تولید محصولات گواهی‌شده

تعاریف و اصطلاحات:

-سایت یا پایلوت اصلی:

سایت اصلی محصول در این پروژه عبارت است از یک واحد تولیدی متعلق به یکی از زنان روستایی علاقمند و داوطلب

-جامعه هدف:

در هر سایت اصلی جامعه هدف شامل اعضای صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی و عشایری، زنان کارآفرین و تولیدکننده در بخش کشاورزی می‌باشند.

- استاندارد:

استاندارد بیان شرایطی است که باید برای دستیابی به یک هدف معین رعایت شود و قابل استفاده مکرر باشد و نیز استاندارد به معنای هر معیار و مقیاسی است که با آن بتوان کیفیت و کمیت اموری را مورد سنجش قرار داد.

-گپ (GAP):

مجموع روش‌های کشاورزی که از طریق حفظ پایداری زیست محیطی، اقتصادی و اجتماعی، منجر به تولید محصولات کشاورزی غذایی و غیر غذایی ایمن و مطلوب می‌گردد .
به عبارت دیگر تمام عملیات مربوط به مدیریت تولید محصولات کشاورزی (کاشت، داشت، برداشت، جداسازی، بسته‌بندی، نگهداری و حمل و نقل) در زمینه کاربرد توصیه‌های لازم و با در نظر گرفتن جوانب اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی برای کاهش آلاینده‌های فیزیکی، شیمیایی و میکروبیولوژی که برای دستیابی به هدف امنیت و ایمنی غذایی و ملزومات خاص در زنجیره غذایی لازم است.

-مدیر کنترل کیفیت:

شخصیت حقیقی است که از طرف متقاضی معرفی و مسئولیت کنترل کیفیت فرآیند و محصول کشاورزی را عهده دار می‌باشد و طبق آیین‌نامه تأیید صلاحیت علمی و فنی مدیران کنترل کیفیت مصوب سازمان ملی استاندارد ایران، تأیید صلاحیت شده و دارای پروانه فعالیت می‌باشد و مدیر کنترل کیفیت می‌تواند، مدیرکلینیک گیاه‌پزشکی / مدیر آزمایشگاه خاک‌شناسی و تجزیه خاک و گیاه و یا مدیر شرکت خدمات مشاوره فنی باشد.

برای واحدهای کشاورزی (باغ و مزرعه، بصورت مجموعه واحد و یا مجموعه خرد) با سطح حداکثر تا ۵۰ هکتار و برای واحدهای کشاورزی (گلخانه و واحدهای پرورش قارچ خوراکی، بصورت مجموعه واحد و یا مجموعه خرد) با سطح حداکثر تا ۱۰ هکتار، وجود یک مدیر کنترل کیفیت، الزامی است.

-آلاینده‌ها:

به دسته‌ای از مواد گفته می‌شود که عدم مطابقت آن‌ها با حدود مجاز تعیین شده در استانداردهای ملی مربوط، برای مصرف‌کننده مضر است. این مواد شامل: باقی‌مانده آفت‌کش‌ها، نیترات، فلزات سنگین، مایکوتوکسین و... می‌باشد.

یادآوری: منظور از حد مجاز آلاینده‌ها در محصولات کشاورزی، فقط باقی‌مانده خود آن آلاینده بوده و متابولیت‌های آن را شامل نمی‌شود.

-آزمایشگاه همکار:

آزمایشگاهی است که دارای تأییدیه از سازمان استاندارد و یا گواهی‌نامه تأیید صلاحیت از مرکز ملی تأیید صلاحیت، باشد.

- کد شناسایی محصول :

کد شناسایی واحد تولیدی و محصول کشاورزی است که توسط سازمان جهاد کشاورزی استان صادر می‌شود و بر اساس آن مشخصات تولیدکننده، محصول، کلینیک، آزمایشگاه، شرکت، مبدأ تولید در سطح دهستان، بخش، شهرستان و استان قابل ردیابی است و به منزله تأییدیه سازمان جهاد کشاورزی استان می‌باشد.

ساختار اجرایی پروژه

پروژه دارای اعضا تخصصی و فنی به صورت کمیته در سطوح ملی، استانی و شهرستان (در صورت لزوم) می‌باشد.

کمیته ملی و برنامه‌ریزی:

این کمیته شامل مدیرکل دفتر توسعه فعالیت‌های کشاورزی زنان روستایی و عشایری، کارشناسان و مشاور پروژه می‌باشد. وظایف این کمیته شامل سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و نظارت بر روند اجرای پروژه است.

کمیته استانی:

اعضای کمیته فنی استان‌ها عبارتند از: نمایندگان از مرکز تحقیقات و سازمان ملی استاندارد و ادارات حفظ نباتات، زراعت، باغبانی، محیط زیست و سلامت غذا با دبیری مدیریت هماهنگی ترویج کشاورزی استان. وظایف این کمیته شامل برنامه ریزی، هماهنگی و نظارت بر فرایند انجام کار در استان‌ها و شهرستان‌های تحت پوشش، در کلیه استان‌ها و شهرستان‌های مجری پروژه می‌باشد.

کمیته شهرستانی :

اعضای کمیته فنی پروژه در شهرستان عبارتند از: مسئول اداره آموزش و ترویج شهرستان، مسئول مرکز جهاد کشاورزی، کارشناسان موضوعی باغبانی، زراعت، ترویج و حفظ نباتات و مروج مسئول پهنه‌های تولیدی

برنامه‌های آموزشی - ترویجی پروژه :

برنامه‌های آموزشی - ترویجی پروژه بر اساس موافقت‌نامه همکاری فی‌مابین معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری و وزارت جهاد کشاورزی، مقرر است تا پایان برنامه اجرایی پروژه اقدام به برگزاری کارگاه آموزشی توجیهی به مدت ۲۴ ساعت برای کارشناسان مسئول امور زنان جهاد کشاورزی ۳۱ استان و منطقه جنوب کرمان (جیرفت و کهنوج) و ۳ کارگاه آموزشی عمومی با موضوع: ۱- مدیریت مزرعه ۲- تغذیه گیاهی مناسب ۳- مبارزه صحیح با آفات و بیماری‌ها محصولات کشاورزی در ۳۲ استان کشور به مدت ۱۸ ساعت برای زنان روستایی اجرا شود.

سرفصل‌های عمومی - (بخش آموزش و ترویج پروژه):

کارشناسان مسئول پروژه در سطح استان اقدام به برنامه‌ریزی و هماهنگی لازم برای برگزاری کارگاه‌های عمومی بر اساس سرفصل‌های ذکر شده در جدول زیر می‌نمایند و در هر شهرستان یک دوره از کارگاه‌های مذکور را برای اعضای سایت اصلی (تابع اصلی و تابعین فرعی) برگزار می‌نمایند. از سرفصل‌های عمومی ارائه شده در جدول ذیل جهت بهره‌برداری در کارگاه‌های آموزشی با هدف ترویج، ترغیب و فرهنگ‌سازی تولید و استفاده از محصولات گواهی شده، که مقرر است در سطح تمام شهرستان‌های استان اجرا گردد نیز استفاده می‌شود. (همچنین عناوین این سرفصل‌ها در برنامه ایجاد باغچه‌های سلامت خانگی نیز قابل بهره‌برداری می‌باشد).

۵	برگزاری کارگاههای آموزشی در مزرعه پایلوت (کاشت -داشت- برداشت- بازاریابی)	*	*	*	*	*	*	*	*	*	
۶	بازدید اعضای ستاد				در طول زمان اجرای پروژه						
۷	برگزاری کارگاههای آموزشی تغذیه گیاهی مناسب	بر اساس شرایط رشد محصول									
۸	برگزاری کارگاههای آموزشی مبارزه با آفات و بیماریها	بر اساس شرایط رشد محصول									
۹	توزیع نهاده بیولوژیک جهت تغذیه محصول هدف	بر اساس شرایط رشد محصول									
۱۰	توزیع نهاده بیولوژیک جهت مبارزه با آفات و بیماریها	بر اساس شرایط رشد محصول									
۱۱	نمونه‌گیری برگ جهت آنالیز وارسال به آزمایشگاه معتبر	*	*	*							
۱۲	نمونه گیری برای آزمایش محصول نهایی	*	*	*							
۱۳	نظارت فرایندی و جمع‌آوری اسناد برای اخذ استاندارد تشویقی	در طول زمان اجرای پروژه									
۱۴	ارائه گزارش نهایی به ستاد مرکزی	*	*	*	*	*	*				

* با توجه به شرایط اقلیمی استان ها و زمان تخصیص اعتبار مراحل زمانبندی ممکن است تغییر یابد (گزارشات ۳ ماهه باشد)

نحوه عملیاتی نمودن پروژه در مزارع کوچک

کارشناسان مسئول پروژه پس از شرکت در کارگاه ملی آموزشی - توجیهی پروژه و آشنایی با مفاد و روش اجرایی آن در سال جاری، اقدام به تشکیل کمیته استانی و برگزاری جلسه می‌نمایند.

اعضاء کمیته استانی (قبلا معرفی شده‌اند)

دستور کار کمیته استانی: تعیین نوع محصول - تعیین جامعه هدف - تعیین روستای هدف

(نماینده امور زنان استان - کلیات پروژه و تفاهم‌نامه‌ها رو در کمیته استانی پروژه می‌نماید)

**** صورتجلسه کمیته استانی به عنوان یکی از اسناد اخذ استاندارد الزام می‌باشد لذا کارشناس مسئول امور زنان استان صورتجلسه، مصوبات و اظهار نظر دقیق اعضای کمیته را ثبت می‌نمایند و همراه با گزارش عملکرد به کمیته ستادی در تهران ارسال می‌کنند.**

**** تحلیل وضعیت موجود و تقویم زمانی محصول :**

کارشناس مسئول پروژه تحلیلی از وضعیت موجود محصول هدف، تقویم زمانی محصول که به صورت کلی شامل زمان کاشت و داشت و برداشت محصول می‌باشد تهیه می‌کند. هدف از تهیه مستندات فوق به کارشناس کمک می‌کند تا نقاط بحرانی و حساس که باعث ایجاد خطر یا تولید محصول مسموم می‌شود را شناسایی و برای آن راهکار مناسب به جامعه هدف ارائه نماید. همچنین تهیه تحلیل وضعیت موجود در پیش آگاهی و انجام مراقبت‌های لازم کمک شایانی به ارائه توصیه‌های فنی مناسب می‌نماید.

تهیه تقویم زمانی محصول به کارشناس و کشاورز کمک می‌کند قبل از طغیان آفت یا بیماری در زمان مناسب عکس‌العمل لازم را انجام دهند و از نهاده‌های غیر شیمیایی و مناسب استفاده نمایند.

**** نکاتی که باید در تحلیل وضعیت موجود مد نظر قرار گیرد :**

- ۱- سابقه تاریخی کشت محصول در منطقه مورد نظر آورده شود؛
- ۲- شرایط کشت محصول دقیقاً شرح داده شود؛
- ۳- نحوه مبارزه سنتی با آفات و بیماری‌ها و همچنین مبارزه شیمیایی و زمان مبارزه شرح داده شود؛
- ۴- اثر بخشی کارشناسان در تغییر وضعیت محصول از سنتی به مکانیزه بودن شرح داده شود؛
- ۵- علف‌های هرز غالب در مزارع که محصول هدف در آنها کشت شده مشخص شوند؛

۶- میزان کاهش مصرف نهاده‌های شیمیایی آورده شود (در صورت امکان تهیه اینفوگرافی تولید محصول گواهی شده و استاندارد)؛

۷- نحوه آبیاری یا سیستم آبیاری، میزان صرفه جویی در مصرف آب نسبت به سال‌های گذشته، نحوه برداشت محصول و نگهداری آن شرح داده شود؛ و
۸- مقدار عملکرد محصول در سال‌های قبل مشخص شود.

**** تعیین سایت اصلی:**

یک نفر از زنان روستایی کشاورز که شرایط مناسب را برای اینکه تابع اصلی باشد دارا هستند، انتخاب می‌شود و کلیه مراحل اجرایی پروژه در مزرعه ایشان اجرا و به عنوان مزرعه اصلی انتخاب می‌گردد.

****تابعین فرعی:**

شامل تعدادی از زنان کشاورز روستایی علاقه‌مند که با حضور در تمام دوره‌های آموزشی و مراحل اجرایی در سایت اصلی، با فرایند اجرایی پروژه آشنا می‌شوند.

**** نحوه نمونه گیری آب و خاک مزرعه به منظور آزمایش :**

برای تهیه نمونه خاک و نمونه آب به منظور ارسال به آزمایشگاه مرجع، در جهت تعیین سمیت‌ها و کمبودها به شرح ذیل عمل می‌کنیم.

فرم‌ها و جداول

**** فرم - A:**

این فرم به عنوان شناسنامه گروه هدف می‌باشد که اطلاعات اعضاء در آن درج خواهد شد و در راس فرم مشخصات تابع اصلی تکمیل می‌گردد، این فرم جزء اسناد مدیریتی پروژه می‌باشد و باید کاملاً دقیق تکمیل گردد. (پیوست ۱)

**** فرم - B:**

در این فرم کروکی مزرعه تابع اصلی و مشخصات کامل تابع اصلی که پروانه به نام ایشان صادر می‌شود تکمیل می‌گردد. (پیوست ۲)

**** فرم اصلی :**

در این فرم ابتدا نقاط بحرانی و خطر شناسایی و ثبت می‌گردند سپس توصیه‌های فنی کارشناس پروژه و پیشنهادات لازم جهت پیگیری ثبت می‌گردد. در ادامه اثر بخشی توصیه‌ها به صورت درصدی مشخص می‌گردد. این فرم باید به امضای رئیس واحد تخصصی شهرستان برسد، با توجه به نوع محصول انتخابی، به عنوان مثال برای محصول خیار، رئیس باغبانی شهرستان مد نظر است. این فرم به امضای کارشناس مسئول امور زنان روستایی و عشایری استان هم می‌رسد و در صورتیکه در این پروژه کسی غیر از کارشناس مسئول امور زنان استان نیز فعالیت کند امضای ایشان نیز به عنوان کارشناس پروژه در این فرم درج می‌گردد. لازم است کلیه مراحل مصورسازی شود و پیوست فرم باشند. (پیوست ۳)

**** تیم نمونه گیری محصول :**

زمان فرارسیدن نمونه‌گیری محصول یک هفته قبل از برداشت محصول هدف می‌باشد در این راستا از نمایندگان ادارات سازمان استاندارد، حفظ نباتات، واحد تخصصی، محیط زیست و سلامت غذای سازمان، کشاورز (تابع اصلی) و کارشناس مسئول امور زنان سازمان دعوت به عمل آمده و جهت نمونه گیری و پلمپ محصول و تهیه دو نمونه از محصول اقدام می‌گردد در نهایت مراحل اخذ نمونه و شماره پلمپ صورت جلسه خواهد شد.

جدول و فرم‌های درخواستی سازمان استاندارد

**** فرم‌های مندرج در دستورالعمل کاربرد نشان حدمجاز آلاینده‌ها در محصولات کشاورزی به شماره ۱۳۴/۲۲۷ د/تاریخ تجدید نظر ۹۷,۰۳,۰۷ (پیوست ۴).**

ثبت نام و ثبت در خواست متقاضی در سامانه پنجره واحد خدمات الکترونیک وزارت جهاد کشاورزی

**** این سامانه جهت وحدت رویه ثبت اطلاعات تولیدکنندگان محصول استاندارد طراحی شده و در راستای تسهیل اخذ نشان حد مجاز آلاینده‌های محصولات کشاورزی می‌باشد.**

موارد قابل توجه :

*** خواهشمند است همکاران محترم نسبت به مستندسازی و ارسال به موقع گزارش‌ها دقت و توجه ویژه‌ای داشته باشند. تدوین گزارش‌های مرحله‌ای با عکس‌های مناسب، تصویر و در صورت امکان تهیه فیلم از مراحل اجرایی فعالیت، تهیه اینفوگراف، بروشورهای آموزشی، برگزاری جشنواره‌های رونمایی و تجلیل از برگزیدگان و برگزاری نمایشگاه‌ها، جهت مستندسازی و ارایه گزارش نهایی مورد نظر می‌باشد.**

*** ارسال فایل عکس یا گزارش تنها از طریق نامه به دفتر مرکزی و ارسال فایل‌ها از طریق ایمیل (به جهت حفظ کیفیت) به کارشناس ملی پروژه، قابل قبول است و ارسال عکس‌ها و گزارش در سایر کانال‌ها صرفاً جهت اطلاع‌رسانی است و قابل دستیابی نخواهد بود.**